

Andmekaitse ABC vabaühendustele

MeDATA

2025

Juhendi koostas andmekaitseekspert ja endine MTÜ Vanem Vend, Vanem, Õde eestvedaja Hanna Kriiska.

Juhendi koostamisel on tuginetud isikuandmete kaitse üldmäärusele, isikuandmete kaitse seadusele, Andmekaitse Inspeksiooni poolt koostatud juhenditele ja Euroopa Andmekaitsevennukogu suunistele.

Käesoleva juhendi kasutamine on lubatud Creative Commons litsentsi CC BY-NC-SA 4.0 alusel.

Sisukord

Eessõna	4
Mis on mis ehk mõisted	6
Isikuandmete kasutamise põhimõtted	11
Isikuandmed on andmesubjekti omad	11
Eesmärgipärasus	11
Seaduslikkus	12
Minimaalsus	12
Tähtajastatud säilitamine	13
Teavitamine	13
Andmete õigsus	14
Turvalisus	14
Vastutus	15
Isikuandmete kasutamise õiguslikud alused	16
Leping	16
Nõusolek	16
Juriidiline kohustus	17
Avalikes huvides oleva ülesande täitmine	17
Õigustatud huvi	17
Eluliste huvide kaitse	17
Eriliiki isikuandmete kasutamise õiguslikud alused	18
Andmetöötlusprotsessid vabaühendustes	19
Teenuse saajate andmete töötlemine	19
Liikmete, vabatahtlike ja töötajate andmete töötlemine	20
Annetajate andmete töötlemine	22
Üritustega seotud andmete töötlemine	22
Töötlemistoimingute register (TTR)	24
Andmekaitsetingimused	26
Kust saab abi?	28

Eessõna

Meie ühiskonda iseloomustab tehnoloogia kiire areng ja inimtegevuse ulatuslik digiteeritus. Me elame maailmas, kus äriettevõtted võivad teada meie eludest, mõtetest ja soovidest rohkem, kui meie kõige lähedasemad inimesed. Meie isikuandmetest on saanud vääratulik kaup. Väljaandes „[The Economist](#)“ nimetati juba 2017. aastal andmeid digiajastu naftaks. Sellistes oludes on usaldus isikuandmeid kasutavate organisatsioonide vastu kiirelt kadumas. Osaliselt sellesama usalduse taastamiseks, alustati uute Euroopa Liidu üleste nõuete loomisega. Alates 2018. aastast kehtivadki isikuandmete kasutamisele nõuded, mis tulenevad [isikuandmete kaitse üldmäärusest](#) ja uuest [isikuandmete kaitse seadusest](#) ning mille eesmärk on kaitsta meie kodanikke, muuta inimeste suhtumist isikuandmetesse, käitumist ja isikuandmetega seotud kultuuri ning aidata taastada usaldust isikuandmeid töötlevate organisatsioonide suhtes.

Kuidas mõjutavad andmekaitseseadused vabaühendusi?

Uued mängureeglid ei tee vahet, kas tegu on suure tehnoloogiaettevõtte või väikese MTÜga. Kõik erisused lähtuvad sellest, mis ulatuses, milliseid isikuandmeid ja kuidas kasutatakse. Vabaühenduste jaoks on oluline töötada võimalikult efektiivselt ning tegutsetakse maastikul, kus abisaajate, vabatahtlike ja annetajate usaldus organisatsiooni vastu on erakordselt oluline. Nõuete eiramine ja vajalike muudatuste tegemata jätmine, võib tuua kaasa ulatusliku mainekahju, suuri trahve ja viia isegi vabaühenduse tegevuse lõpetamiseni.

Kellele on see juhend suunatud?

See juhend on suunatud neile vabaühenduste juhtidele ja töötajatele, kes soovivad oma organisatsioonis isikuandmete kasutamise paremini läbi mõelda ja oma sihtrühmade esindajate, annetajate, vabatahtlike ning teiste isikuandmeid paremini kaitsta, kuid kes ei tea täpselt, kust selle kõigega pihta hakata. Loodetavasti aitab see juhend andmekaitse

eesmärke ja nõudeid paremini mõista ning viia ellu vajalikke ja oma organisatsioonide jaoks kasulikke muudatusi.

Miks ma selle juhendi koostas?

Aastal 2018, kui isikuandmete kaitse üldmäärus jõustus, olin ma parajasti MTÜ Vanem Vend, Vanem Õde eesotsas. Kui mõistsin, et uued reeglid puudutavad ka meie organisatsiooni, püüdsin ennast andmekaitse teemadega kurssi viia, kuid see osutus küllaltki keeruliseks. Teadmisi oli vähe ja oskusi veel vähem. Leidsin küll häid inimesi, kes õigeid niidiotsi kätte näitasid, kuid sellele vaatamata tundsin, et ei saa asjast päriselt aru. Kuigi Andmekaitse Inspeksioon koostas põhjaliku isikuandmete töötlejatele suunatud üldjuhendi, siis esmase ülevaate saamiseks ei olnud ka see hea alguspunkt. Aastaid hiljem uurisin oma magistritöö raames, milline oli olnud vabaühendustele suunatud isikuandmete kaitse alaste nõuete juurutamise protsess ja kuidas oli toimunud muutuse juhtimine organisatsiooni ümbritsevas keskkonnas. Tööd kirjutades kerkis selgelt esile vajadus just vabaühendustele suunatud juhendi järele. Tänapäevaks olen ennast andmekaitse vallas koolitanud ja töötan andmekaitseeksperdina ning kasutan võimalust oma teadmisi jagada.

Püüdsin juhendiga katta ära andmekaitse ABC ehk kõige olulisemad ja suuremad teemad, kuid andmekaitse on suur ja lai valdkond ning iga organisatsioon on erinev, mis tähendab, et see juhend on mõeldud siiski vaid põgusaks sissejuhatuseks. Soovitan iga teema puhul otsida lisamaterjale ja vajadusel küsida nõu asjatundjatelt.

Hanna Kriiska

Mis on mis ehk mõisted

Isikuandmed

Kõikvõimalikud andmed, mis on mingilgi viisil seostatavad mõne konkreetse isikuga.

Eriliiki isikuandmed

Andmed, mis puudutavad isiku rassilist või etnilist päritolu, poliitilisi vaateid, usulisi või filosoofilisi veendumusi, ametiühingusse kuulumist, geneetilist või biomeetrilist teavet, tervist, seksuaalelu ja seksuaalseid sättumusi.

Missuguseid andmeid vabaühendused kasutavad?

Vabaühendustes töötavad väga paljud inimesed selle nimel, et pakkuda hädavajalikke teenuseid haavatavatele sihtrühmadele. Sellega täidetakse olulist tühimikku seal, kus avaliku ja erasektori organisatsioonid panustada ei soovi või ei suuda. Inimestega töötamise lahutamatuks osaks on isikuandmete kasutamine (nt annetaja nimi ja isikukood, vabatahtliku kontaktandmed ja motivatsioonikiri, teenuse saaja nimi ja aadress). Sageli puututakse kokku ka eriliiki isikuandmetega (nt teenuse saaja terviseandmed või teave ametiühingusse kuulumise kohta), mille kasutamisel kehtivad rangemad nõuded. Isikuandmeid kasutavad ka huvikaitsega tegelevad ja teisi organisatsioone esindavad kolmanda sektori organisatsioonid.

Isikuandmete töötlemine

Kõik tegevused, mida isikuandmetega tehakse. Siin juhendis asendatud sageli sõnaga kasutamine.

Mida tähendab isikuandmete töötlemine?

Töötlemine on mõiste, mis hõlmab endas kõikvõimalikke isikuandmetega tehtavaid toiminguid. Isikuandmete töötlemise all peetakse muuhulgas silmas isikuandmete kogumist, alla laadimist, jagamist, aga ka näiteks vaatamist või laua sahtli põhjas oleva paberi peal hoidmist.

Andmesubjekt

Füüsiline isik, kelle isikuandmeid töödeldakse.

Kes on vabaühenduste andmesubjektid?

Isikuandmete töötlemise nõudeid peavad järgima kõik organisatsioonid, kus toimub isikuandmete töötlemine ehk sisuliselt kõik organisatsioonid, kus on vähemalt kaks inimest. Vabaühendustes võib olla palju erinevaid andmesubjekte, näiteks juhatuse ja nõukogu liikmed, töötajad, vabatahtlikud, teenuse saajad, teenuse saajate eestkostjad, annetajad.

Pseudonüümiseeritud / pseudonüümitud isikuandmed

Andmed, mida ei saa ilma täiendavat teavet kasutamata konkreetse isikuga seostada. Tingimuseks on, et see täiendav teave, mis võimaldab isiku tuvastamist, peab asuma teisest andmetest eraldi.

Anonüümsed andmed

Andmed, mida ei ole võimalik seostada ühegi konkreetse isikuga.

Mis vahe on anonüümsetel andmetel ja pseudonüümitud andmetel?

Isikuandmete kaitse nõuded kehtivad vaid nende andmete kohta, mida on võimalik seostada mõne konkreetse isikuga. Kui andmed on anonüümsed, siis ei ole võimalik teada saada, milliste isikute andmeid on kasutatud ja seega ei ole tegu enam isikuandmetega. Näiteks kui koguda üritusel osalejatelt tagasisidet või teha osalejate kohta statistikat, tasub mõelda, kas on tingimata vaja kasutada isikustatud andmeid. Juhul, kui kasutatakse pseudonüüme, siis on reaalne isik andmete taga tuvastatav ja seega on tegu endiselt isikuandmetega. Pseudonümiseerimist kasutatakse sageli täiendava turvameetmena, näiteks oma tegevuse mõju hindamisel isikuandmeid kasutades.

Vastutav töötleja

Füüsiline või juriidiline isik, kes otsustab, milliseid isikuandmeid, mis eesmärgil ja mil viisil töödeldakse.

Kes on vastutav töötleja?

Iga organisatsioon on oma põhitegevuse raames isikuandmete vastutav töötleja. Näiteks kogub vabaühendus vastutava töötlejana oma vabatahtlike kontaktandmeid, et neid üritustele appi kutsuda. Sellises olukorras määrab vabaühendus ise eesmärgi, otsustab, milliseid andmeid tal selle eesmärgi täitmiseks vaja on ja mil viisil andmete töötlemine toimub, lähtudes seejuures kehtivatest seadustest ning andmekaitse põhimõtetest.

Kaasvastutavad töötledjad

Füüsilised või juriidilised isikud, kes otsustavad koos vastutava töötledjaga, mis isikuandmeid, mis eesmärgil ja mil viisil töödeldakse.

Kes on kaasvastutav töötledja?

Näiteks teevad kaks vabaühendust projekti raames koostööd ja otsustavad koos, milliseid isikuandmeid nad projekti raames kasutavad, mis on andmete kasutamise täpne eesmärk ja kuidas neid andmeid kasutakse, lähtudes seejuures kehtivatest seadustest ja andmekaitse põhimõtetest. Sellises olukorras on partnerorganisatsioon kaasvastutav töötledjad.

Volitatud töötledja

Füüsiline või juriidiline isik, kes töötleb isikuandmeid vastutava töötledja nimel.

Kes on volitatud töötledja?

Kui vabaühendus ostab mõnelt ettevõttelt sisse raamatupidamise teenust, siis selle teenuse pakkumise raames on ettevõtte volitatud töötledja.

Töötlemistoimingute register (TTR)

Ülevaade organisatsiooni kõikidest isikuandmete töötlemise toimingutest.

Töötlemise toimingud on need tegevused, mida teie organisatsioonis isikuandmetega tehakse (nt kogumine, analüüsimine, säilitamine, laua sahtlis paberi peal hoidmine).

Andmekaitsetingimused

Andmesubjekti jaoks lihtsasti kättesaadav kirjalik teave, kus on selgitatud, kuidas, milleks ja milliseid tema isikuandmeid organisatsioonis kasutatakse.

Isikuandmetega seotud rikkumine

Turvanõuete rikkumine, mis põhjustab isikuandmete juhusliku või ebaseadusliku hävitamise, kaotsimineku, muutmise või loata avalikustamise või neile juurdepääsu.

Andmekaitespetsialist

Organisatsiooni koosseisuline töötaja või väline teenusepakkuja, kes omab väga häid teadmisi isikuandmete kaitse alastest nõuetest ja organisatsiooni ning selle tegevuskvaldkonna toimimisest, kes allub otse organisatsiooni kõige kõrgemale juhtimistasandile ja seisab andmekaitse nõuete täimise ja andmesubjektide huvide eest organisatsioonis.

Isikuandmete kasutamise põhimõtted

Andmekaitse põhimõtted on isikuandmete kaitsmise alustalad ja nende põhimõtete järgimine on kohustuslik kõikidele organisatsioonidele, kes isikuandmeid kasutavad. Kokkuvõtvalt võib isikuandmete kaitse üldmäärusest välja tuua üheksa põhimõtet.

Isikuandmed on andmesubjekti omad

Isikuandmed on andmesubjekti omad ja neid võib kasutada ainult siis, kui järgitakse kõiki andmekaitsepõhimõtteid.

Kujuta ette, et isikuandmete asemel räägime me hoopis rahast. Kui viime oma raha panka, siis ei muutu see raha panga omaks. Pank võib seda teatud tingimustel kasutada, aga see on siiski meie raha. Nii on ka isikuandmetega. Kuigi näiteks teenuse saajate, organisatsiooni liikmete või vabatahtlike isikuandmed on vabaühenduse jaoks äärmiselt oluline ressurss, tuleb siiski meele pidada, et nende inimeste isikuandmed ei kuulu vabaühendusele. Need on usaldatud vabaühendusele ainult teatud tingimustel kasutamiseks. See tähendab, et isikuandmeid võib kasutada vaid siis, kui järgitakse kõiki andmekaitse põhimõtteid ja isikuandmete töötlemist reguleerivaid seadusi.

Eesmärgipärasus

Isikuandmeid tohib kasutada vaid siis, kui selleks on olemas selge eesmärk. Kui aga ei ole selge, miks mingeid andmeid vaja läheb, siis ei tohi neid ka koguda. Seega võib näiteks veebivormi kaudu koguda vabatahtlike rõivasuuruseid ja jalanumbreid juhul, kui see on

vajalik tantsupeo rõivaste ja jalanõude tellimiseks (ning tingimusel, et ka kõiki ülejäänud andmekaitse põhimõtteid on järgitud).

Selleks, et eesmärged seada ja olemasolevatest eesmärkidest paremat ülevaadet saada, soovitan organisatsiooni peamised protsessid ära kirjeldada. Looge enda organisatsioonile tabel, kuhu panete kirja, milliseid eesmärged te erinevate protsessiga täita soovite ja milliseid tegevusi (nt kogumine, Maksu- ja Tolliametile edastamine, kasutamine teavituste saatmiseks) te isikuandmetega teete. Sellest saab alguse organisatsiooni isikuandmete töötlemistoimingute register.

Seaduslikkus

Isikuandmeid tohib töödelda vaid siis, kui selleks on olemas õiguslik alus. Näiteks võib vabaühenduse veebilehel jagada vabatahtliku kontaktandmeid, kui ta selleks nõusoleku annab (ning tingimusel, et ka kõiki ülejäänud andmekaitse põhimõtteid on järgitud).

Tavaliste ehk mitte eriliigiliste isikuandmete kasutamiseks on kuus õiguslikku alust

- leping,
- nõusolek,
- juriidiline kohustus,
- avalikes huvides oleva ülesande täitmine,
- õigustatud huvi,
- elusliste huvide kaitse.

Õiguslikest alustest tuleb lähemalt juttu järgmises peatükis.

Minimaalsus

Isikuandmeid tohib töödelda vaid minimaalses mahus, mis on vajalik eesmärgi täitmiseks. Näiteks võib vabaühenduse veebilehel jagada vabatahtliku nõusolekul tema

meiliaadressi, kui vabatahtliku ülesandeks on olla ühingu kontaktisikuks ning kõiki ülejäänud andmekaitse põhimõtteid on järgitud, kuid samal eesmärgil ei tohi veebilehel jagada tema kodust aadressi.

Iga protsessi puhul tuleb mõelda läbi, mis on see eesmärk, mida saavutada soovitakse ja milliseid isikuandmeid on selleks vaja. Kui ilmneb, et mõningaid andmeid ei ole enam vaja, see tähendab, et nende töötlemiseks pole enam eesmärki või kehtivat õiguslikku alust, siis tuleb need kustutada või hävitada.

Tähtajastatud säilitamine

Isikuandmeid tohib säilitada vaid seni, kuni see on vajalik eesmärgi täitmiseks. Tulles uuesti varasema näite juurde, siis kui riided ja jalanõud on tantsupeoks tellitud, siis tuleb tabel rõivasuuruste ning jalanumbritega kustutada, sest eesmärk on täidetud ning seda infot ei ole enam vaja kasutada.

Igasugune isikuandmete töötlemine lõppeb andmete kustutamise, hävitamise, anonüümseks muutmise või mõningatel juhtudel ka arhiveerimisega.

Teavitamine

Andmesubjekt peab saama aru, mida ja miks tema andmetega tehakse.

Teie peate andmesubjektile teada andma, kuidas teie vabaühenduses tema andmeid kasutatakse. Seda infot tuleb andmesubjektile anda kokkuvõtlikult, selgelt, arusaadavalt ning lihtsasti kättesaadavas vormis. Hea moodus selleks on koostada oma kodulehele andmekaitsetingimused, kus selgitate lühidalt ja arusaadavalt, mida tehakse näiteks teenuse saajate, vabatahtlike ja töötajate andmetega.

Andmete õigsus

Andmed peavad olema õiged. Kõik ebaõiged andmed tuleb kustutada või parandada. See on seotud andmekvaliteediga. Küsimus seisneb selles, kas andmed, mida te eesmärgi saavutamiseks kasutate on aja- ja asjakohased. Kui säilitate rõivasuuruste infot ka järgmise tantsupeo tarbeks, siis tuleb arvestada, et andmed ei peegelda selleks ajaks suure tõenäosusega enam reaalselt pilti ja nii mõnigi tantsija saab vales suuruses rõivad.

Turvalisus

Isikuandmete töötlemisel tuleb hinnata riske ja tagada turvalisus, kasutades selleks asjakohaseid füüsilisi, organisatsioonilisi ja infotehnoloogilisi turvameetmeid.

Isikuandmeid töödeldes, tuleb tagada turvalisus, et vältida olukordi, kus andmed saavad loata avalikuks või kus andmetele pääseb ligi selleks volitamata isik. Samuti tuleb vältida olukordi, kus andmed loata hävitatakse või muudetakse.

Füüsilised turvameetmed on mõeldud füüsiliste asjade (nt paberdokumendid või ruumid) kaitsmiseks. Füüsilisteks turvameetmeteks võivad olla lukud, seifid, valvesüsteemid jne.

Organisatsioonilised turvameetmed on näiteks organisatsioonis kehtivad reeglid, juhised ja tööprotsesse puudutavad kokkulepped. Aga ka töötajate või vabatahtlike küberhügieeni- ja andmekaitsealased teadmised võivad olla organisatsiooniliseks turvameetmeks.

Infotehnoloogilised turvameetmed on näiteks juurepääsupiirangud, krüpteerimine, aga ka regulaarsed tarkvarauuendused, viirusetõrjeprogrammide kasutamine või varukooopiate tegemine.

Vastutus

Isikuandmete töötlemise eest vastutab vastutav töötleja, kelle ülesanne on vajadusel isikuandmete töötlemise põhimõtete järgimist tõestada.

Isikuandmeid kasutades, peate olema valmis tõestama, et olete järginud kõiki andmekaitse põhimõtteid. Seetõttu on oluline, et looksite enda vabaühendusele ülevaate isikuandmete töötlemisest ehk töötlemistoimingute registri.

Isikuandmete kasutamise õiguslikud alused

Eelmises peatükis sai mainitud, et isikuandmeid tohib kasutada vaid siis, kui selleks on olemas õiguslik alus. Õiguslikke aluseid on tavaliste isikuandmete puhul kokku kuus ja korraga saab tugineda vaid ühele õiguslikule alusele, mis on konkreetses olukorras kõige asjakohasem.

Leping

Leping on sobilik õiguslik alus, kui isikuandmete töötlemine on vajalik andmesubjekti osalusel sõlmitud lepingu täitmiseks või lepingu sõlmimisele eelnevate meetmete võtmiseks vastavalt andmesubjekti taotlusele. Näiteks, kui isik soovib teile vabatahtlikuks tulla, siis vabatahtliku töö lepingu sõlmimisele eelneva suhtluse aluseks on samuti temaga sõlmitav leping. Lepingul alusel saab hallata kõikide organisatsiooni tegevuses osalevate töötajate ja vabatahtlike andmeid, tingimusel, et leping on sõlmitud ja seal on kirjas, milliseid vabatahtliku andmeid ja kuidas tema ülesannete raames kasutakse.

Nõusolek

Kehtib juhul, kui nõusolek on antud vabatahtlikult, see on antud konkreetse tegevuse ehk töötlemistoimingu jaoks ja seda on võimalik hiljem tõestada. Nõusolek on aktiivne sooviavaldus, mitte vaikiv nõustumine. Oluline on meeles pidada, et isikul on õigus oma nõusolek igal ajal tagasi võtta. Näiteks toimub infokirjade saatmine enamasti nõusoleku alusel.

Juriidiline kohustus

Kehtib õigusliku alusena juhul, kui isikuandmete töötlemise kohustus tuleneb mõnest Euroopa Liidu või Eesti Vabariigi õigusaktist. Näiteks kohustab raamatupidamise seadus säilitama raamatupidamise algdokumente, kus võib samuti olla isikuandmeid.

Avalikes huvides oleva ülesande täitmine

Kehtib juhul, kui töötlemine on vajalik avalikes huvides oleva ülesande täitmiseks või avaliku võimu teostamiseks ja see on sätestatud mõnes mõnest Euroopa Liidu või Eesti Vabariigi õigusaktis. See puudutab peamiselt riigiasutusi, kohalikke omavalitsusi (KOV) ja avalik-õiguslikke juriidilisi isikuid, kuid mõningatel juhtudel võib näiteks KOV oma avalikes huvides olevaid ülesandeid ka vabaühendustele delegeerida.

Õigustatud huvi

Kehtib juhul, kui isikuandmete töötlemine on vajalik vastutava töötleja või kolmanda isiku õigustatud huvi korral. See alus ei kehti, kui sellise huvi kaaluvad üles andmesubjekti huvid või põhiõigused ja -vabadused. Selleks, et selgitada välja, kas huvi on päriselt õigustatud või kaaluvad huvi ülesse andmesubjekti põhiõigused ja -vabadused, tuleb teha õigustatud huvi analüüs. Näiteks saab õigustatud huvi korral kasutada vabaühenduse territooriumil valvekaameraid.

Eluliste huvide kaitse

Kehtib juhul, kui isikuandmete kasutamine on vajalik andmesubjekti või ka mõne muu füüsilise isiku eluliste huvide kaitsmiseks. Näiteks võib kiirabi töötajaga jagada õnnetusse sattunud vabatahtliku andmeid, kui see on konkreetsetes olukorras asjakohane.

Eriliiki isikuandmete kasutamise õiguslikud alused

Eriliiki isikuandmeid tohib kasutada vaid juhul, kui järgitud on kõiki andmekaitse nõudeid ja täidetud on vähemalt üks eritingimus. Näiteks võib eriliiki isikuandmeid kasutada juhul, kui andmesubjekt on andmete kasutamiseks andnud nõusoleku, kui ta on konkreetsed andmed varasemalt avalikustanud või kui andmete kasutamine on vajalik eluliste huvide kaitseks. Kõik eritingimused, mille alusel võib eriliiki isikuandmeid töödelda, on loetletud isikuandmete kaitse üldmääruse artiklis 9.

Andmetöötlusprotsessid vabaühendustes

Kui olete otsustanud oma vabaühenduses andmekaitse teemadega tegelema asuda, siis soovitan ülevaate loomist ja tegevuste nõuetega vastavusse viimist alustada protsesside kaupa. Kirjeldage ära oma organisatsiooni peamised protsessid, lisage iga protsessi juurde eesmärk ja teave, milliseid isikuandmeid te selleks kasutate ning millisele alusele tuginete. Pange kõik see kohe töötlemistoimingute registrisse kirja. Töötlemistoimingute registri kohta saab lähemalt lugeda järgmises peatükis.

Teenuse saajate andmete töötlemine

Teenuse saajate andmeid töödeldakse vabaühendustes üldjuhul põhikirjaliste eesmärkide täitmiseks ja oma tegevuse mõju hindamiseks.

Kasulikud näpunäited:

- Mõelge läbi, millised on konkreetsed tegevused, mida teie vabaühenduses põhikirjaliste eesmärkide saavutamiseks ja mõju hindamiseks tehakse, milliseid isikuandmeid seejuures kasutatakse ja millistele õiguslikele alustele saate tugineda.

Näiteks sihtrühmaga info jagamine infokirja kaudu (ja selleks meiliaadresside töötlemine) toimub üldjuhul nõusoleku alusel.

Näiteks hoolekandeteenuse pakkumiseks koduste aadresside kasutamine võib toimuda lepingu alusel.

- Pange oluline info kohe töötlemistoimingute registrisse kirja. Saate seda alati jooksvalt parandada ja täiendada.
- Tehke isikuandmete kasutamist puudutav info teenuse saajatele kättesaadavaks.
- Ärge koguge andmeid, mida tegelikult vaja ei ole.
- Kui eesmärk, mille jaoks andmeid koguti on saavutatud ja andmeid ei ole enam vaja, siis kustutage need ära.
- Mõju hindamiseks pange paika konkreetsed kriteeriumid, mille alusel mõju hindate ja pange kirja isikuandmete komplektid, mida selleks vajate.
- Mõelge, kas peate mõju hindamiseks kasutama ilmtingimata isikustatud andmeid või saaksite vajaliku teabe kätte ka anonüümsete andmete abil.
- Teenuse pakkumisel ja tegevuse mõju hindamisel kasutage alati ainult aja- ja asjakohaseid andmeid.
- Kaitske oma teenuse saajate isikuandmeid ning kasutage asjakohaseid turvameeteid. Kasutage vajadusel pseudonüüme. Kui kogute andmeid paberil, siis kaaluge paberite hoidmist seifis. Digitaalsete andmete puhul mõelge läbi, kus andmeid hoitakse, kas olemas on varukoopiad ja kes andmetele ligi pääseb.

Liikmete, vabatahtlike ja töötajate andmete töötlemine

Kui äriettevõtted tegelevad peamiselt vaid oma klientide, koostööpartnerite ja töötajate andmetega, siis vabaühendustes töödeldakse lisaks oma liikmete, annetajate ning sageli ka vabatahtlike andmeid. Igal vabaühendusel on olemas liikmed, kelle andmeid organisatsioonis töödeldakse. Paljudes organisatsioonides tegutsevad ka palgalised töötajad ja vabatahtlike kaasamine vabaühendustes on laialt levinud. Uuringu raportis „Kodanikualgatuse institutsionaliseerumine Eestis 2014“¹ toodi välja, et 2014. aastal kaasas vabatahtlikke tervelt 68% mittetulundusühingutest ja 25% kaasas vabatahtlikke sageli.

¹ Rikmann, Erle; Keedus, Liisi; Lindemann, Kristina; Roosmaa, Eve-Liis; Sömer, Marko; Joorik, Aivar; Aidnik, Martin. Kodanikualgatuse Institutsionaliseerumine Eestis. Uuringu raport. 2014. Tallinn. Kodanikeühiskonna uurimis- ja arenduskeskus; Tallinna Ülikooli Rahvusvaheliste ja Sotsiaaluuringute Instituut. <https://www.kysk.ee/failid/Upload/files/KUAK%2014%20raport.pdf>

Kasulikud näpunäited:

- Mõelge läbi, milliseid tegevusi teie vabaühenduses liikmete, vabatahtlike ja töötajate andmetega tehakse, milliseid isikuandmeid seejuures kasutatakse ja millistele õiguslikele alustele saate tugineda.

Näiteks töötajate andmete edastamine töötamise registrisse toimub seaduse alusel.

Näiteks vabatahtlike töö haldamiseks vajalike isikuandmete töötlemise aluseks võib olla vabatahtliku töö leping.

- Pange oluline info kohe töötlemistoimingute registrisse kirja. Saate seda alati jooksvalt parandada ja täiendada.
- Ärge avalikustage oma vabatahtlike andmeid ilma nende nõusolekuta.
- Tehke isikuandmete töötlemist puudutav info oma töötajatele, liikmetele ja vabatahtlikele kättesaadavaks.
- Ärge koguge andmeid, mida tegelikult vaja ei ole.
- Tehke endale selgeks, millised on seadustest tulenevad kohustused seoses liikmete, töötajate ja vabatahtlike andmetega sealhulgas, millised on seadustest tulenevad säilitustähtajad (nt kaua peab säilitama töölepinguid või raamatupidamise ja personalitööga seotud dokumente).
- Kui eesmärk, mille jaoks andmeid koguti on saavutatud ja andmeid ei ole enam vaja, siis kustutage need ära.
- Oma liikmete, vabatahtlike ja töötajatega suhtlemisel kasutage alati ainult aja- ja asjakohaseid andmeid.
- Looge oma töötajatele, liikmetele ja vabatahtlikele organisatsiooni domeeniga meiliaadressid, et organisatsiooni tööga seotud isikuandmeid sisaldavad dokumendid ei satuks ega ununeks isiklikesse postkastidesse.
- Kaitske oma töötajate, liikmete ja vabatahtlike isikuandmeid ning kasutage asjakohaseid turvameeteid. Looge vajadusel domeeniga seotud meiliaadressid ning piirake ja hallake andmebaaside ligipääse.

Annetajate andmete töötlemine

Suur hulk Eestis tegutsevaid vabaühendusi kogub regulaarselt annetusi. Maksu- ja Tolliameti andmetel oli 2024. aastal tulumaksusoodustusega ühingute nimekirjas 2739 organisatsiooni.

Kasulikud näpunäited:

- Tehke endale selgeks, millised on seadustest tulenevad kohustused ja võimalused seoses annetajate andmetega.

Näiteks tulumaksusoodustusega ühingute nimekirjas olevate organisatsioonide puhul võimaldab Maksu- ja Tolliametile annetajate andmete edastamine annetajal oma annetuselt tulumaksutagastust saada.

- Ärge avalikustage oma annetajate andmeid ilma nende nõusolekuta.
- Tehke isikuandmete töötlemist puudutav info annetajatele kättesaadavaks.
- Ärge koguge andmeid, mida tegelikult vaja ei ole.
- Annetustega seotud andmete analüüsimisel hinnake, kas vajate kindlasti isikuandmeid.

Üritustega seotud andmete töötlemine

Vabaühendused korraldavad üritusi nii oma liikmetele, vabatahtlikele, kui ka avalikkusele. Üritusega käib sageli kaasas mitmesugune isikuandmete töötlemine – laiali saadetakse registreerimisvormid, koolitajatele edastatakse osalejate nimekirju ning hiljem jagatakse sotsiaalmeedias üritusel tehtud pilte.

Kasulikud näpunäited:

- Mõelge läbi, milliseid tegevusi konkreetse ürituse raames andmetega tehakse, milliseid isikuandmeid seejuures kasutatakse ja millistele õiguslikele alustele saate tugineda.

Näiteks registreerimisvormi kaudu kogutavate andmete töötlemine võib toimuda nõusoleku alusel.

- Pange oluline info kohe töötlemistoimingute registrisse kirja. Saate seda alati jooksvalt parandada ja täiendada.
- Tehke endale selgeks, missugustel tingimustel võib ürituse pilte sotsiaalmeedias jagada. Pildistamise ja piltide jagamise kohta leiate kasulikke infot [Metadata kodulehel olevast juhendist](#).
- Tehke isikuandmete töötlemist puudutav info üritusel osalejatele kättesaadavaks. Avalikul üritusel saate pildistamist või filmimist puudutava teabe panna infotahvlile või hoopis suuliselt teavitada, et isikutele, oleks võimalik kaardisse jäämist vältida. Registreerimisega üritustel, saab teavet jagada registreerimisvormis või registreerunutele mõeldud infokirjas.
- Ärge koguge andmeid, mida tegelikult vaja ei ole.
- Kui eesmärk, mille jaoks andmeid koguti on saavutatud ja andmeid ei ole enam vaja, siis kustutage need ära.
- Vajadusel katke üritusel osalejate (näiteks alaealiste osalejate puhul) näod piltide peal toredate kleebistega.

Töötlemistoimingute register (TTR)

Töötlemistoimingute register on ülevaade organisatsiooni kõikidest isikuandmete töötlemistoimingutest ehk nendest tegevustest, mida organisatsioonis isikuandmetega tehakse.

Miks on see oluline?

TTRi abil saab vajadusel tõestada andmekaitse põhimõtete järgimist, aga see on abiks ka rikkumiste lahendamisel ja andmesubjekti päringutele vastamisel. Lisaks on ülevaade töötlemistoimingutest avalike andmekaitsetingimuste loomise aluseks.

TTRi loomiseks on erinevaid tööriistu, kuid minu hinnangul kõige lihtsam ja taskukohasem on selleks kasutada Excelit.

Mis küsimustele peab TTRis vastama?

Faili päisesse, jalusesse või eraldi lehele märkige:

- Kes on isikuandmete vastutav töötaja?

Organisatsiooni nimi, registrikood ja meiliaadress.

- Kes on organisatsiooni andmekaitse spetsialist?

Juhul, kui teil on andmekaitse spetsialist määratud, siis tuleb TTRi juurde kirja panna tema nimi ja meiliaadress.

Tabelisse märgi iga töötlemise toimingu kohta:

- Mis eesmärgil isikuandmeid töötlete?
- Milliste andmesubjektide andmeid te nende konkreetsete eesmärkide täitmiseks töötlete?
- Milliseid andmeid te nende konkreetsete eesmärkide täitmiseks töötlete?

Eraldi tasuks välja tuua eriliiki isikuandmed.

- Millisele õiguslikule alusele tuginete konkreetse töötlemise toimingute puhul?
- Kas konkreetsete töötlemisetoimingute puhul on kaasatud kaasvastutavad või volitatud töötledjad ning kui jah, siis nende organisatsioonide nimed.
- Kui isikuandmeid edastatakse konkreetse töötlemistoimingu raames välja poole Euroopa majanduspiirkonda, siis tuleb märkida, millisesse riiki andmeid edastatakse ja milliseid kaitsemeetmeid seejuures kasutatakse. Kui edastate isikuandmeid välisriikidesse, siis soovitan tutvuda [Andmekaitse Inspeksiooni veebilehel](#) oleva infoga.
- Kui kaua konkreetse eesmärgi täitmiseks ja konkreetse töötlemistoimingu raames isikuandmeid kasutatakse?
- Milliseid turvameetmeid kasutate, et vältida isikuandmetega seotud rikkumisi.

Näiteks võiks töötlemistoimingute ülevaatest välja lugeda, et kasutate oma vabatahtlike meiliaadresse, et saata neile regulaarset infot lähenevate ürituste kohta, töötlemise aluseks on vabatahtlikega sõlmitud leping ja turvameetmeteks on asjaolu, et vabatahtlike infolisti haldab lepinguline töötaja, kellele on selgitatud andmekaitse põhimõtteid ning meililisti saab hallata parooliga kaitstud keskkonnas.

[Andmekaitse Inspeksiooni TTRi näidis.](#)

Andmekaitsetingimused

Andmekaitsetingimusi nimetatakse ka privaatsustingimusteks või ka privaatsuspoliitikaks. Vabaühendustel ja ettevõtetel, kus isikuandmete töötlemise toiminguid on pigem vähe, tasub privaatsuspoliitikasse kirjutada ka küpsiste kasutamise tingimused, kus on selgitatud, milliseid küpsiseid organisatsiooni veebilehel kasutatakse, mis eesmärkidel ja milliseid andmeid nende abil töödeldakse.

Näiteks Wordpressi platvormil on leitavad eraldi pluginad, millega saab teada, milliseid küpsiseid veebilehel kasutatakse ning samade pluginatega saab hallata ka nõusoleku küsimise vorme.

Miks on andmekaitsetingimused olulised?

Isikuandmed on andmesubjekti omad ja need on usaldatud teie organisatsioonile ainult teatud tingimustel kasutamiseks. Andmesubjektil on õigus teada, mida teie organisatsioonis tema andmetega tehakse ja teil on seadusest tulenev kohustus andmesubjektidele seda infot anda. Sisuliste, ülevaatlike ja lihtsas keeles kirjutatud andmekaitsetingimustega näitate, et hoolite andmesubjektidest ehk oma vabatahtlikest, töötajatest, koostööpartneritest ja neist, kellele pakute teenust.

Mis küsimustele peab andmekaitsetingimustes vastama?

- Kes on isikuandmete vastutav töötleja?

Organisatsiooni nimi, võimalusel registrikood ja meiliaadress.

- Kes on organisatsiooni andmekaitse spetsialist ja kuidas temaga kontakti saab?

Juhul, kui andmekaitse spetsialist on määratud.

- Mis eesmärgil isikuandmeid töötlete?
- Milliste andmesubjektide andmeid te nende konkreetsete eesmärkide täitmiseks töötlete?
- Milliseid andmeid te nende konkreetsete eesmärkide täitmiseks töötlete?

Eraldi tasuks välja tuua eriliiki isikuandmed. Kui andmed ei ole saadud inimeselt endalt, siis tuleks kirjutada, kus andmed pärit on.

- Millisele õiguslikule alusele tuginete konkreetse töötlemise toimingute puhul?
- Kas konkreetsete töötlemisetoimingute puhul on kaasatud kaasvastutavad või volitatud töötledjad ning kui jah, siis nende organisatsioonide nimed.
- Kui isikuandmeid edastatakse konkreetse töötlemistoimingu raames välja poole Euroopa majanduspiirkonda, siis tuleb märkida, millisesse riiki andmeid edastatakse ja milliseid kaitsemeetmeid seejuures kasutatakse. Kui edastate isikuandmeid välisriikidesse, siis soovitan tutvuda [Andmekaitse Inspekttsiooni veebilehel](#) oleva infoga.
- Kui kaua konkreetse eesmärgi täitmiseks ja konkreetse töötlemistoimingu raames isikuandmeid kasutatakse?
- Milliseid turvameetmeid kasutate, et vältida isikuandmetega seotud rikkumisi.
- Millised on andmesubjekti õigused?

Kuidas andmekaitsetingimusi koostada?

Andmekaitsetingimuste koostamisel on hea aluseks võtta isikuandmete töötlemistoimingute register ja pidage meeles, et tegu ei tohi olla keerulise ja kantseliitliku hāmaga.

Andmekaitsetingimused peavad olema:

- kokkuvõtlikud,
- selged,
- arusaadavad,
- lihtsas keeles,
- kättesaadavas vormis,

- kirjalikult esitatud.

Võta teistelt eeskuju - tutvu erinevate andmekaitsetingimustega ja vaata, millised sinu enda jaoks kõige selgemad on.

Õpi parimatelt – [Andmekaitse Inspektsiooni andmekaitsetingimused](#) on kokkuvõtlikud, selged, arusaadavad ja lihtsas keeles kirjutatud.

Kust saab abi?

Abi saab andmekaitse spetsialistilt või -ekspertidelt ning juhenditest.

Kas vabaühendused peavad andmekaitse spetsialisti määrama?

Vabaühendustel ei ole üldjuhul kohustust andmekaitse spetsialisti määrata ja äriregistrisse märkida. Siiski soovitan lugeda AKI koostatud „[Isikuandmete töötleva üldjuhendi](#)“ 3. peatükki, kus on lähemalt kirjutatud, kes peavad andmekaitse spetsialisti määrama.

Kuigi spetsialisti ei pruugi teie organisatsioonil olla vaja määrata, on ikkagi mõistlik vajadusel spetsialistilt nõu küsida, kes aitab andmekaitse põhimõtete mõtestamise või rakendamisega ja riskide hindamisega.

Millele pöörata tähelepanu, kui kaasata välist spetsialisti?

Organisatsioonivälise spetsialisti kaasamine võib olla suureks abiks, kuid enne tuleb kindlasti läbi mõelda, millega täpselt abi vaja on – kas vajate nõu konkreetsetes küsimustes (nt millisele alusele tugineda mingi konkreetse isikuandmete töötlemise toimingute puhul või milliseid turvameetmeid mõnes olukorras rakendada) või töötlemistoimingute registri

koostamisega või põhjaliku auditi koostamisega. Kui te ei oska küsimust täpselt sõnastada, siis võib küsida ka üldist konsultatsiooni, mille käigus koostöös spetsialistiga õige niidiots kätte leida.

Abimaterjalid:

- [Andmekaitse Inspektsiooni koostatud Isikuandmete töötleja üldjuhend](#)
- [Andmekaitse Inspektsiooni teised juhendid](#)
- [Veebikooli õpiampsud](#)
- [Kasulikud materjalid Metadata OÜ veebilehel](#)